

## บทที่ 2

### เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบความคิด และเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
  - 1.1 หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
  - 1.2 ความหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
  - 1.3 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
  - 1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. รูปแบบการพัฒนามีส่วนร่วม
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.1 ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.2 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1. หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีการประสานงาน รับผิดชอบงานร่วมกัน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 26-27) ได้แสดงความคิดเห็นถึงหลักการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการร่วมคิดร่วมทำของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นพลังส่งเสริมให้การจัดการศึกษาประกอบด้วยผู้จัดการศึกษาโดยตรง (ครูผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา) ผู้สนับสนุนการ

จัดการศึกษา (หน่วยจัดสรรงบประมาณหน่วยนโยบายทางการศึกษารัฐบาลผู้ทรงคุณวุฒิ) ผู้รับผลจากการจัดการศึกษา (ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้เรียน พ่อแม่ ผู้จ้างงาน และสังคม) รวมทั้งผู้ประเมินผล (ผู้ประเมินภายนอก ผู้ตรวจสอบ ผู้ตรวจราชการ) บุคคลเหล่านี้ล้วนมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งสิ้นสมควรเข้าร่วมในการจัดการศึกษาในขั้นตอนต่าง ๆ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 182) ได้ให้ข้อคิด สภาวิชาการในประเทศไทยต้องเผชิญวิกฤตหลายด้าน ทำให้เกิดแนวคิดทางสังคมในมุมมองใหม่ว่า การทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามหากทำตามลำพังแล้วยากที่จะประสบผลสำเร็จในขณะเดียวกันกิจกรรมของมนุษย์ในองค์กรส่วนใหญ่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคคล ซึ่งบุคคลเดียวไม่สามารถที่จะทำกิจกรรมทุกอย่างได้ด้วยตนเอง การจัดการศึกษาปัจจุบันจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และสังคมเป็นสำคัญ มีการระดมทรัพยากร รู้จักใช้ทรัพยากรร่วมกัน รู้จักนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มีการให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบทางการศึกษามากขึ้น ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่ง สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 26-27) ได้กล่าวถึงหลักการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการร่วมคิดร่วมทำของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นพลังส่งเสริมให้ การจัดการศึกษาประกอบด้วย ผู้จัดการศึกษาโดยตรง (ครูผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา) ผู้สนับสนุนการจัดการศึกษา (หน่วยจัดสรรงบประมาณหน่วยนโยบายทางการศึกษารัฐบาลผู้ทรงคุณวุฒิ) ผู้รับผลจากการจัดการศึกษา (ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้เรียน พ่อแม่ ผู้จ้างงาน และสังคม) รวมทั้งผู้ประเมินผล (ผู้ประเมินภายนอก ผู้ตรวจสอบ ผู้ตรวจราชการ) บุคคลเหล่านี้ล้วนมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งสิ้นสมควรเข้าร่วมในการจัดการศึกษาในขั้นตอนต่าง ๆ ที่เหมาะสม ส่วน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545 : 9-10) ได้ให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันของผูกพันกับงาน หรือองค์กรนั้น โดยมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัด หรือสิ่งที่ตกลงใจร่วมกัน

ในขณะที่ อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์ (2545 : 33 – 34) ได้แสดงความคิดเห็นถึง การมีส่วนร่วมเป็นการทำให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ให้ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในลักษณะของกิจกรรม และดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทุกฝ่ายในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรม จะทำให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยกระบวนการทางสังคมของสมาชิกในชุมชน เป็นการปฏิบัติจริง ซึ่งได้สรุปแบบของการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา และชุมชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา และชุมชนแบบชายขอบ เป็นการร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาโดยมีข้อจำกัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันทั้ง 2 ฝ่าย

2. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา และชุมชนแบบเป็นบางส่วน เป็นการที่ชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนของผู้ปกครอง และชุมชน

3. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา และชุมชนแบบสมบูรณ์ โดยสถานศึกษากับชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ประเมินผลการปฏิบัติงาน และร่วมรับประโยชน์ตามกลไกทางสังคม สิทธิ และอำนาจของประชาชน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ด้านการสนับสนุนตัดสินใจ กำหนดการวางแผนอย่างมีระบบ กำหนดนโยบาย มีการติดตามประเมินผลร่วมกันเพื่อนำผลการปฏิบัติไปปรับปรุงพัฒนาในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

## 2. ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้จำกัดความหมายของการมีส่วนร่วมดังที่ อรพินท์ สฟโชคชัย (2538 : 2-3) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมเชิงการพัฒนาชนบท ไว้ว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชน หรือประชาชนในการที่จะเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานพัฒนาของภาครัฐเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่งแต่การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้างกว่าอาจหมายถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชนโดยตรง นอกจากนี้

ถาวร จัตรกุล ณ อยุธยา (ม.ป.ป. : 35) ให้ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของพนักงานในการตัดสินใจในองค์การทั้งที่เป็นปกติ และเรื่องสำคัญ พนักงานมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย แก้ปัญหา และทำการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่องานของเขา ส่วน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545 : 9-10) ให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงาน หรือองค์การนั้น โดยมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัด หรือสิ่งที่ตกลงร่วมกัน

นอกจากนี้ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546 : 14-15) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมคือการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเล็กน้อย ได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ และยังได้ให้หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้เพราะถ้ามนุษย์ไม่มาร่วมคิด ร่วมรับรู้ หรือเข้าใจเพียงพอก็อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร หรืออาจใช้เพื่อทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง และสิ่งแวดล้อมได้

2. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิด และมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

3. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วดี มาตั้งแต่เกิด โดยเหตุที่เขายากจนอยู่นั้นมิใช่จากกรรมเก่า

4. เชื่อว่าชาวชุมชนต่าง ๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่ง บางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงต้องค่อย ๆ ให้ปรับตัวผสมผสานกับวิทยาการภายนอก

5. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อย และชาวบ้านก็แตกต่างกันอยู่บ้าง

6. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิด ร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการ เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

7. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบโดยตรง คือ มีส่วนร่วมโดยตัวบุคคลแต่ละบุคคล หรือประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมามีส่วนร่วม หรือให้มีตัวแทนมามีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่

8. การมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสม คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าเขาได้ควบคุม โชชะตาของตนเอง มีอิสรภาพ ได้รับความเสมอภาค และได้รับความจริงใจให้มีส่วนร่วม ต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมด้วยได้ มีการสื่อสาร 2 ทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับข้อมูลอย่างถูกต้อง และสมบูรณ์ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับทราบ ร่วมคิด มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่โครงการ ได้ร่วมตัดสินใจในโครงการตั้งแต่เริ่มต้น จะทำให้มีความต้องการเข้าร่วมกับโครงการมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้วไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงาน หรือทางสังคมให้ลดน้อยลง ไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป ผลตอบแทนที่เขาประเมินว่าจะได้รับ และต้องมีกลวิธีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียเป็นอย่างดี

นิรันดร์ จงวุฒิวาสย์ (2525 : 183) แสดงความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจ อารมณ์ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 182-184) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม หมายความว่า การที่บุคคล หรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหาร การให้บุคคลมี

ส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ หรือปฏิบัติการกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรม และองค์กรในที่สุด

ดังที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ด้านการสนับสนุน ตัดสินใจ กำหนดการวางแผนอย่างมีระบบ กำหนดนโยบาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร มีการติดตามประเมินผลร่วมกันเพื่อนำผลการปฏิบัติไปปรับปรุงพัฒนาในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

### 3. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ในการจัดการศึกษานั้น ชุมชนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจะสำเร็จขึ้นได้ การทำงานจะประสบความสำเร็จ ผู้เรียนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาเป็นหลัก ดังที่ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 56-57) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชน ในการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบันจัดการศึกษา ต้องมีบทบาทในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานตน เช่น เลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานร่วมตัดสินใจทิศทางการศึกษาของบุตรหลาน
2. ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร พัฒนาการของบุตรหลาน และการเรียนการสอนประจำวัน
3. ร่วมจัดทำหลักสูตร และติดตามผลการศึกษา เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นติดตามการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษา และขอให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และให้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
4. ร่วมในบรรยากาศการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้ปกครองอาจร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน หรือร่วมกิจกรรมอื่นที่สถานศึกษาจัด ซึ่งหากสถานศึกษามีแนวทางสนับสนุนที่มีก็จะส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
5. ร่วมสนับสนุนกิจการการศึกษา โดยสนับสนุนด้านความคิดการเป็นผู้นำการเป็นกรรมการ การร่วมประชุม การให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ข้อมูลความคิดเห็น การปกป้อง ดูแล การสนับสนุนทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ การร่วมดำเนินโครงการ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 127-128) ยังได้ให้แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

1. ต้องร่วมคิดระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ หรือ องค์การภาคเอกชนในการจัดการเรียนการสอน โดยดำเนินการกันเองตามความสามารถ เช่น จัดชั้นเรียน โดยครอบครัวในชุมชนร่วมกันจัดขึ้น และขอความร่วมมือจากวิทยากรจากเขตพื้นที่การศึกษา
2. แสดงความคิดเห็นได้แย้งการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย การกำหนด หลักการวิธีการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง และมีสิทธิที่จะขอให้ผู้รับผิดชอบนำข้อ จัดแย้งมาประชุมปรึกษาหารือกันกับประชาชน หรือองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อปรับปรุงการ ดำเนินการด้านการศึกษาให้เหมาะสม
3. ร่วมคิด ร่วมรับผิชอบกำหนดหลักสูตรวิชาที่จะให้มีการเรียนการสอนใน โรงเรียนให้ตรงตามความต้องการ และความจำเป็น ในการใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต อยู่ชุมชน
4. คัดเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการในสถานศึกษาในชุมชนนั้น เพื่อการ บริหารจัดการศึกษา ทั้งในด้านการจัดการอุปกรณ์การเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์จำเป็นต้องใช้ รวมถึงงบประมาณด้วย
5. สามารถเข้ามามีส่วนร่วมให้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการ การศึกษาเมื่อเห็นว่าการดำเนินการไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนตามที่ตั้งเป้าหมายไว้
6. มีสิทธิในการติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการด้านการศึกษาของ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทุกระดับ เพื่อกระตุ้นให้ทำงานอย่างจริงจัง ทุ่มเกี่ยวกับการ ทำงานเต็มความสามารถ
7. มีส่วนร่วมดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้น และติดตามการดำเนินงานตลอดไป กิจกรรมไม่เหมาะสมควรช่วยกัน แก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม
8. ร่วมกิจกรรมการศึกษาขององค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรของประชาชน  
กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 5-9 , 37-38) กล่าวว่าการศึกษา เป็นการพัฒนาคน ตลอดชีวิต จะเห็นว่าคนเราได้รับการศึกษาเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดจากบิดามารดา และบุคคลใน ครอบครัว นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน จากครูอาจารย์ รวมทั้งการศึกษาด้วยตนเอง จากสิ่ง รอบตัว ซึ่งจะเห็นไว้ว่าการศึกษาเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ รวมถึงบุคคลต่าง ๆ รอบตัวเราอยู่ เสมอ นั่นก็คือสถานศึกษากับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีต จนมาถึงปัจจุบัน สถานศึกษากับชุมชนยังคงมีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่ เนื่องจากผู้ปกครองต้องส่งบุตรหลานเข้าเรียนใน โรงเรียน เพื่อให้บุตรหลานมีความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นสถานศึกษากับสังคมชุมชนต้องประสานความร่วมมือกัน เพื่อให้ปรัชญาของการศึกษามรรค

เป้าหมาย ไม่ว่าในอดีต หรือปัจจุบันสถานศึกษาไม่ได้ทำงานเพียงลำพัง เนื่องจากยังคงมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุนอยู่เสมอ และในปัจจุบันแนวโน้มที่จะให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้เกี่ยวข้องจะเห็นได้จาก การกำหนดสาระสำคัญในบัญญัติ 10 ประการของโรงเรียนในอุดมคติที่ว่า องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งทางด้าน วิชาการ และการบริหาร การส่งเสริมให้กลุ่มบุคคล หรือชุมชนมีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการจัดการของสถานศึกษา รวมทั้งเป็นโรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองยอมรับว่า มีคุณภาพ และมาตรฐานที่ยอมรับได้ โดยกำหนดให้โรงเรียนจัดตั้งคณะกรรมการ โรงเรียน ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียน ประชาชน และ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น และข้าราชการซึ่งไม่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามสัดส่วน 3 : 2 : 2 : 2 โดยมีแนวคิดที่จะกระจายอำนาจให้ผู้ใกล้ชิดเด็กเป็นผู้ใช้อำนาจในการบริหารเพื่อให้สถานศึกษา ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดให้สถานศึกษาอยู่ภายใต้การบริหารของคณะบุคคล คือ คณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่โดยสรุปดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา โดยพิจารณาเป้าหมายของการ ปฏิรูปการศึกษา อย่างละเอียดรอบคอบในทุกแง่มุม
2. มีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดจุดเน้นในการปรับปรุง พัฒนา ตามลำดับ ความสำคัญ
3. มีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ รวมทั้งวิธีการวัดผล ประเมินผลการดำเนินงาน
4. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และเสนอแนวทางในการปรับปรุง พัฒนา
5. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร และการสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 21 – 25 ) ได้แสดงความ คิดเห็นว่าในขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การศึกษายิ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต มากขึ้นชุมชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งสามารถ ดำเนินการพอสรุปได้ดังนี้

1. ควรถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องร่วมกันพัฒนาการศึกษาเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการ พัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพโดยผลักดันให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา
2. ควรมีส่วนร่วมในการศึกษา วิเคราะห์ เพื่อหาจุดพัฒนาร่วมกับคณะครูใน โรงเรียนโดยรวมแสดงความคิดเห็น และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3. ควรค้นหาผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่โรงเรียนจัดให้

4. ควรเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน เช่น การปรับปรุงอาคารสถานที่ จัดสิ่งแวดล้อม ร่วมรณรงค์ในการหาทุนเพื่อพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น

5. เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน และเมื่อพบข้อบกพร่องควรร่วมกันปรับปรุงแก้ไข

6. ควรสร้างความภาคภูมิใจในผลงาน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนรับทราบความก้าวหน้า และร่วมภูมิใจในผลการพัฒนาที่มีส่วนร่วมมาโดยลำดับ

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้ส่งผลมาสู่สาระแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2542 : 8-9) ซึ่งกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่ง สามารถสรุปประเด็นสำคัญในมาตราที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

มาตราที่ 8 การจัดการศึกษาได้ยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตราที่ 9 การจัดระบบโครงสร้างของกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วรรคสอง) และหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ (วรรคหก)

มาตราที่ 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร รู้จักเลือกภูมิปัญญา และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตราที่ 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา

มาตราที่ 58 วรรคสอง ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัด และมีส่วนร่วมจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาตามความเหมาะสม และจำเป็นนอกจากนี้ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 56-57) ได้แสดงความคิดเห็นถึงบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบันจัดการศึกษา ต้องมีบทบาทในการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน เช่น เลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางการศึกษาของบุตรหลาน
2. ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร พัฒนาการของบุตรหลาน และการจัดการเรียนการสอนประจำวัน
3. ร่วมจัดทำหลักสูตร และติดตามผลการศึกษา เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นเสนอแนะในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ติดตามการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และครู
4. ร่วมจัดบรรยากาศการเรียนการสอนของสถานศึกษา คือ ผู้ปกครองอาจร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน หรือร่วมกิจกรรมอื่นที่โรงเรียนจัดขึ้น
5. ร่วมสนับสนุนกิจกรรมการศึกษา โดยการสนับสนุนทางด้านความคิด การเป็นผู้นำ การเป็นกรรมการ การร่วมประชุม การให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ข้อมูลความคิดเห็น การปกป้องดูแล การสนับสนุนทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ การร่วมดำเนินโครงการต่าง ๆ การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 127-128) ยังได้ให้แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

1. ต้องร่วมคิดระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ หรือองค์กรเอกชน ในการจัดการเรียนการสอน โดยดำเนินการกันเองตามความสามารถ เช่น จัดชั้นเรียนโดยครอบครัวในชุมชนร่วมกันจัดขึ้น และขอความร่วมมือจากวิทยากรจากเขตพื้นที่การศึกษา
2. แสดงความคิดเห็น ได้แย้ง การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย การกำหนดหลักการ วิธีการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง และมีสิทธิ์ที่จะขอให้ผู้รับผิดชอบนำข้อขัดแย้งมาประชุมปรึกษาหารือกันกับประชาชน หรือองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อปรับปรุงการดำเนินการด้านการศึกษาให้เหมาะสม

3. ร่วมคิดร่วมรับผิดชอบกำหนดหลักสูตรวิชาที่จะให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ตรงความต้องการ และความจำเป็นในการใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

4. คัดเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการในสถานศึกษาในชุมชนนั้น เพื่อช่วยเหลือการบริหารจัดการศึกษา ทั้งในด้านจัดการอุปกรณ์การเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์จำเป็นต้องใช้ รวมถึงงบประมาณด้วย

5. สามารถเข้ามามีส่วนร่วมให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการการศึกษา เมื่อเห็นว่าการดำเนินการไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

6. มีสิทธิในการติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการด้านการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทุกระดับ เพื่อกระตุ้นให้ทำงานอย่างจริงจัง ทุ่มเทกับการทำงานเต็มความสามารถ

7. มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้น และติดตามการดำเนินงานตลอดไป จัดกิจกรรมไม่เหมาะสมควรช่วยกันแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม

8. ร่วมกิจกรรมการศึกษาขององค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรของประชาชน

ประเวศ วะสี (2543 : 9 – 10) ได้ให้ข้อคิดเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในบริหารจัดการศึกษา ซึ่งพอสรุปได้ว่า การศึกษาเป็นความหวังของสังคม เป็นเสมือนต้นทางแห่งสภาพทางจิตใจ ครอบคลุมน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม กระบวนการทางการศึกษาจึงมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา แต่เป็นกระบวนการที่เป็นกลาง ทุกคนจึงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และเมื่อทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมก็จะส่งผลให้สามารถแก้ปัญหาด้านอื่น ๆ ได้เช่นกัน

โดยสรุปแล้ว ชุมชนกับโรงเรียน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ ทั้งนี้เพราะว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยภารกิจที่สำคัญของโรงเรียน คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามความต้องการของชุมชน ภารกิจนี้ทำให้โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนโดยตรง เช่นเดียวกับชุมชนก็มีบทบาทหน้าที่ต่อโรงเรียน ทั้งในด้านการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และทิศทางในการดำเนินงานของโรงเรียน รวมถึงการให้การสนับสนุนโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้โรงเรียนสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

#### 4. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การส่งเสริมให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นนั้นเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากจะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกัน และกัน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนางาน ทางด้านการศึกษาดังเช่น สุดา ทัพสุวรรณ (2546) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนไว้ว่า สถานศึกษากับชุมชนมีความสัมพันธ์กันเปรียบได้กับต้นไม้ เพราะส่วนที่เป็นราก เปรียบเหมือนคนในชุมชน เช่น ผู้ปกครอง พ่อค้า คหบดี ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา ประชาชนทั่วไป ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) บุคคลเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งที่จะทำ ให้ ต้นไม้เจริญเติบโต หรือล้มตายได้ ซึ่งถ้าส่วนที่เป็นรากช่วยกันหาแร่ธาตุ และน้ำส่งไปหล่อเลี้ยงลำต้น บำรุงรักษาด้วยการรดน้ำ พรุนดิน ใส่ปุ๋ย ต้นไม้ก็จะเจริญเติบโต ดังนั้น ถ้าหากส่วนที่เป็นราก ไม่ทำงาน หรือมีสภาพเป็นดินเสื่อม ย่อมมีผลกระทบต่อส่วนที่เป็นลำต้น

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 51-52) ได้ให้ข้อคิดว่า ความมุ่งหมายของการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างเสริมความสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธ์ภาพ จะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมมือกัน ปฏิบัติการต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้ บรรลุจุดหมายอันเดียวกันตามที่กำหนด
2. เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของให้กับชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็น สาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว
3. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่นการกำหนด จุดมุ่งหมาย และนโยบายของโรงเรียน การบริหารโรงเรียน การพัฒนาอาคารสถานที่ ตลอดจนการ พัฒนาด้านวิชาการ เช่นหลักสูตร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
4. เพื่อฟื้นฟู และรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนที่มีวัฒนธรรมประจำอยู่ มากมาย หากโรงเรียนทำการฟื้นฟู และถ่ายทอดให้กับเยาวชน ชุมชนจะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนเห็นว่าโรงเรียนทำเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

## รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วม

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 55-56) ได้แสดงความคิดเห็นถึง รูปแบบ การพัฒนาการมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นมีอยู่หลายขั้นตอน โดยเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนั้น โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. จัดให้มีปฐมนิเทศผู้ปกครองของนักเรียนในวันเปิดภาคเรียนโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งด้านการสอน การอบรมบ่มนิสัย และการพัฒนาต่าง ๆ
2. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน เช่น มาชมการเรียนการสอน ชมการแสดงของนักเรียน ชมนิทรรศการที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น
3. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหาบางอย่างเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น เด็กก้าวร้าว เด็กติดยาเสพติด ฯลฯ
4. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครอง และนักเรียนที่บ้านเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และมีความสนิทสนมซึ่งกันและกัน
5. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญมาเป็นวิทยากรในเรื่องที่เขามีความถนัด และความชำนาญสูง เชิญมาเป็นกรรมการในงานที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันกีฬา การจัดงานประเพณี หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจร่วมกัน ถ้าเป็นไปได้อาจเชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานของโรงเรียนทั้งด้าน หลักสูตร อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน
6. จัดตั้งสมาคมครู และผู้ปกครองขึ้นเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน และโรงเรียนให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

หลังจากที่สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนได้แล้ว โรงเรียนควรขยายความสัมพันธ์ไปสู่ชุมชนโดยการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ สร้างความเชื่อถือ และความมั่นใจตลอดจนความนิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน โดยการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน หรือให้ความช่วยเหลือกิจการของโรงเรียน โรงเรียนอาจจะประเมินความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการศึกษา และสนองความต้องการดังกล่าวให้มากที่สุด และพยายามทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งในทางวิชาการ และการพัฒนาท้องถิ่น

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 59-60) ได้แสดงความคิดเห็นถึงวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนไว้ดังนี้

### ด้านผู้ปกครอง และชุมชน

1. สร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่น พ่อ แม่ ผู้ปกครองจะต้องอยู่ใกล้ชิดเด็กให้มากที่สุด
2. ให้ความรัก ความเอ็นดู ความเอื้ออาทร และความห่วงใย
3. ฝึกระวัง ดูแล พฤติกรรมของเด็กอย่างใกล้ชิด หากพบว่าสิ่งใดที่เด็กยังไม่เข้าใจ และต้องการมีประสบการณ์ จะต้องมีการชี้แนะให้ความรู้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับวัย
4. ดูแลสนใจการศึกษาเล่าเรียนของเด็ก จัดหาอุปกรณ์การศึกษาให้ครบตามที่ต้องการ ไม่ควรเข้มงวดกับผลการเรียนมากเกินไป ตลอดจนอย่าคาดหวังถึงอนาคตของเด็กว่า จะต้องสูงส่ง ปล่อยให้เติบโตตามความสามารถ และความต้องการของเด็กในการเลือกวิชาชีพ
5. จะต้องให้เด็กอยู่ห่างไกลจากบรรยากาศของสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น สื่อลามก ยาเสพติด การเที่ยวเตร่ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมกับวัย การคบเพื่อนไม่ดี เป็นต้น
6. หมั่นพบปะกับครูอาจารย์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวเด็ก
7. ผู้ปกครอง และชุมชนจะต้องสนับสนุน ช่วยเหลือ ในกิจกรรมของสถานศึกษา เช่น การระดมสรรพกำลังในด้าน วัสดุ อุปกรณ์ ทุนการศึกษา เป็นต้น
8. พ่อแม่ ผู้ปกครอง ร่วมกับครู และผู้บริหารในการจัด และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของบุตรหลาน ทั้งที่บ้าน และในสถานศึกษา รวมทั้งในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ
9. สื่อมวลชนมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาร่วมสร้างความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้องทางสังคมส่งเสริมการปฏิบัติ

### ด้านโรงเรียน

1. สร้างบรรยากาศของห้องเรียน และสถานศึกษาให้เสมือนว่าเด็กอยู่บ้าน อยู่กับพ่อแม่ ผู้ปกครองที่เป็นมิตร และมีความอบอุ่น
2. ครูอาจารย์จะต้องมีความพร้อมในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเด็ก มีความเข้าใจในจิตวิทยาเด็ก มีความรัก ความเมตตา มีอารมณ์เยือกเย็น และอดทนต่อการกระทำของเด็ก เพราะเด็กยังมีประสบการณ์น้อย เมื่อผิดพลาดจึงต้องให้อภัย ถ้าครูมีความพร้อมอยู่เสมอ แม้ว่าเด็กจะมีความพร้อมน้อยกว่า ก็จะช่วยให้ความแตกต่างระหว่างครูกับเด็กลดน้อยลง
3. มีการประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน ในการอบรมจรรยาบรรณ ความประพฤติ และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งอาจกระทำในรูปของการประชุมผู้ปกครอง

4. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อให้บุคคลภายนอกได้รับทราบ เช่น วารสาร จดหมายข่าว การใช้สื่อทางอินเทอร์เน็ต
  5. จัดกิจกรรมทางสันตนาการให้เหมาะสม มิใช่มุ่งแต่เนื้อหาทางวิชาการมากเกินไป เช่น การเล่นเกม การทัศนศึกษา การประกวดวาดภาพ การร้องเพลง เป็นต้น
  6. ควรมีการให้รางวัลแก่เด็กที่สร้างควมดี ไม่ว่า ด้านความประพฤติ การเรียน เช่น มอบเกียรติบัตร โล่ คำชมเชย เป็นต้น
  7. มีการติดตามประเมินผล การทำงานของครูอาจารย์ พฤติกรรมของเด็ก เพื่อนำมา พัฒนาการเรียนการสอน ตามความต้องการของสถานศึกษา และชุมชน
  8. เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกิจกรรมของโรงเรียนในบางเรื่อง บางโอกาส
  9. มีการวางแผนการเรียนรู้ คือ การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ แหล่งเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
  10. ร่วมกับชุมชนกำหนดนโยบายการจัดกระบวนการเรียนรู้ และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น
  11. การประเมินผล เช่น การประเมินประสิทธิภาพด้านต่าง ๆ ของการจัดกระบวนการเรียนรู้
- อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์ (2545 : 34-35) ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ดังนี้
1. รูปแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชนจัดเป็น 2 แนวทาง คือ สถานศึกษาริเริ่ม ชุมชนให้ความร่วมมือ และสนับสนุน หรือชุมชนริเริ่ม สถานศึกษาสนับสนุนโดยมีองค์กรหน่วยงานอื่นเป็นหน่วยประสานความร่วมมือ
  2. กลุ่มคน และภาคีในการมีส่วนร่วม ในระดับสถานศึกษาประกอบด้วยผู้สอน ผู้เรียน ผู้บริหาร และคณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนในระดับชุมชนประกอบด้วยผู้สอน ผู้เรียน ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา โดยมีหน่วยงานภาคี คือ สถานศึกษา วัด องค์กรบริหารส่วนตำบล
  3. การกำหนดผู้มีส่วนร่วม กำหนดจากความสัมพันธ์ในพื้นที่ตามกรอบกลไกของชุมชน ตลอดจนทรัพยากร และภาคีที่มีบทบาท และความชำนาญต่างกัน
  4. ขอบเขตการมีส่วนร่วมเป็นไปตามภารกิจของสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัด ประเด็นการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอน การ

5. พัฒนาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสื่อ และหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม ด้วยการริเริ่ม สร้างสรรค์ ออกแบบ โดยผู้บริหาร และครูผู้สอน การจัดกิจกรรม การระดมทุนการจัดองค์ความรู้ในท้องถิ่น

6. ผลสำเร็จ และความสืบเนื่อง การมีส่วนร่วมจะทำให้การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มบุคคล และหน่วยงานภาคีกว้างขวางขึ้น

จากความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือหลาย ๆ ด้านของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน เช่น เกิดพัฒนาทางด้านการจัดการเรียนการสอน พัฒนาทางด้านอาคารสถานที่ รวมทั้งพัฒนาทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน โดยความร่วมมือของชุมชนในการดำเนินงาน โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องนั้น จะเพิ่มความรู้สึกรัก และเป็นเจ้าของโรงเรียนให้กับชุมชน ทำให้การพัฒนางานด้านต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียน และการพัฒนางานด้านการศึกษาที่จะประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

กระบวนการเรียนรู้กับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 15) ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแนวคิด และวิธีการในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญเต็มศักยภาพ และเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันทุกฝ่าย

การปฏิรูปการเรียนรู้ คือ พลังที่จะขับเคลื่อนชุมชนของโรงเรียนบ้านห้วยผึ้งใหม่ให้ไปสู่อนาคตอย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง แต่การปฏิรูปการเรียนรู้ไม่ใช่วิสัยทัศน์ใหม่ที่ลือลั่นเรียนสูตรสำเร็จ ไปถือปฏิบัติเหมือนกันทั่วประเทศ แก่นแท้ของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือความตระหนักในศักยภาพของทุกคนที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลากหลาย สนุกสนาน ทำทาย และมั่นใจ

หลักการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ 3 ประการ ได้แก่

1. การเรียนรู้เกิดได้กับทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายหลากหลาย นำไปใช้จริง และเรียนรู้อย่างสมดุล
2. การจัดการเรียนรู้ต้องยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เน้นทักษะ นำสาระสู่คุณธรรม
3. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ถ้าทุกฝ่ายเชื่อมั่นศรัทธาดำเนินงาน และเรียนรู้ด้วยกัน

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 24-26) ได้ให้ข้อคิดว่า หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพราะการปฏิรูปการเรียนรู้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดวิธีการจัดประสบการณ์จากเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลาง บอกความรู้ และควบคุมกิจกรรม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจอย่างหลากหลาย

สนุกสนาน ทำท่าย และมีความมั่นใจ อันเป็น เครื่องหมายที่แสดงถึงควมมีชีวิตชีวาของ กระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และยั่งยืน กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างดี ต้องปรับเปลี่ยนแนว การจัดการสนับสนุนอื่น ๆ ให้เหมาะสมด้วย กระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นแนวทางที่จะได้มาซึ่งความรู้ จากการคิดวิเคราะห์ วางแผนปฏิบัติจริง ประเมินปรับปรุงให้เหมาะสม สรุป และสร้างความรู้ด้วย ตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนารอบด้าน เรียกว่า เเบบจุลทัศน์การเรียนรู้ ได้แก่

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข
2. การเรียนรู้แบบองค์รวม
3. การเรียนรู้จากการคิด และปฏิบัติจริง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

การเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการเรียนรู้อยู่บนพื้นฐานการยอมรับความ แตกต่างของกันและกัน เชื่อมมั่นในศักยภาพของกัน และกัน มีความหวังหาอาหารกันและกัน มี บรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายพัฒนาการเป็นอิสระ แสดงความสามารถ และพัฒนาตนเองเต็มที่ ตามแบบของตนเอง ให้การเสริมแรง และสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งจะมีผลทำให้บุคคลเกิด ความสุข การยอมรับเห็นคุณค่าของตนเอง มีความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหา กล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง บุคคลอื่น และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

การเรียนรู้แบบองค์รวม เป็นการเรียนรู้อย่างบูรณาการ สัมพันธ์เชื่อมโยง ต่อเนื่อง กลมกลืนกันทุกอย่าง ทั้งเนื้อหาวิชาทักษะพื้นฐาน วิชาการ เรียนรู้กิจกรรม เรื่องราวของตนเอง ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม เรื่องที่เป็นสากล เรื่องราวทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ซึ่งมีผล ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ชัดเจน มีความหมาย นำไปใช้ในการดำรงชีวิต และแก้ปัญหาในสภาพสังคมได้

การเรียนรู้จากการคิด และปฏิบัติจริง เป็นการแสวงหาความรู้จากแหล่ง สื่อประสบการณ์ ต่าง ๆ รอบตัว โดยผ่านการสังเกต คิด พิจารณาวางแผน และปฏิบัติจริงตามที่ได้วางแผน หลังจากนั้น จึงวิเคราะห์สิ่งที่ทำ และผลที่เกิดขึ้น ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้เหมาะสม จนเกิดผลตามเป้าหมาย แล้วจึงสรุปสร้างความรู้เป็นความคิดของตนเองที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้ และ สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้

การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันของบุคคลกร การได้มี โอกาสถ่ายทอดรับ และแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดประสบการณ์จากกันและกัน การเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดผลดีหลายประการ ทั้งการเรียนรู้เนื้อหาความรู้ การสร้างสรรค์ผลงานที่ดีกว่า การเรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และที่สำคัญคือการที่สามารถจะเรียนรู้จากผู้อื่นได้ทุกแห่งทุกมุม ทั้งเรียนรู้ที่

จะเลือกสิ่งที่ดีของบุคคล มาปรับใช้กับตน เลือกมองสิ่งไม่ดีของคนอื่น เพื่อปรับปรุงตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นการพิจารณาทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ แนวทางที่ใช้ในการเรียนรู้อุปสรรคปัญหาเงื่อนไขต่าง ๆ ในการเรียนรู้ สิ่งที่ได้ในการเรียนรู้เพื่อสร้างเป็นทางรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมกับตนเองในการเรียนรู้ แก้ไขปัญหา และทำงาน

### ภูมิปัญญาท้องถิ่น

#### 1. ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเวศ วะสี (2530 : 6) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น และดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานเป็นการดำรงอยู่ในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น โดยมีการปรับสภาพการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติตามกาลเวลา เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่พิเศษกว่าสัตว์อื่น ๆ คือ มีมันสมองที่มีความสามารถในการคิดค้น เรียนรู้ แก้ไขปัญหา และมีการสืบทอดแบบแผนความรู้เป็นมรดกมาช้านาน แม้ว่าภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่สั่งสม และถ่ายทอดเป็นมรดกมาช้านาน แต่มีเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไปหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชีพ เศรษฐกิจความเป็นอยู่ค่าใช้จ่าย การศึกษา วัฒนธรรมจะผสมกลมกลืน

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นบรรพบุรุษที่มีความรู้สืบทอดกันมารวมถึงที่หาความรู้เพิ่มเติมซึ่งมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อม และศาสนา

#### 2. ความหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองวิจัยทางการศึกษา (2539 : 1) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมา อันเป็นศักยภาพ หรือความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการ ปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือคืบกันแก่ของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน

นิคม ชมพูลง (2545 : 8-9) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะความเชื่อ และศักยภาพในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่สืบทอดกันมาจากอดีต ปัจจุบันอย่างไม่ขาดสาย และเชื่อมโยงกันทั้งระบบทุกสาขา

สายสุณีย์ หมอดู (2549 : 9) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ความชำนาญ วิธีการ หรือเทคโนโลยีที่มีการสืบทอดต่อกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน รวมทั้งงานสร้างสรรค์ของกลุ่มคนในชุมชนบนพื้นฐานวัฒนธรรม และสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อ

ประโยชน์ของกลุ่ม โดยสะท้อนความคิด และความคาดหวังของชุมชนนั้น ด้วยเป็นการแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ทางสังคม และวัฒนธรรม มาตรฐาน และคุณค่าของชุมชน ทั้งนี้อาจใช้ภาษา หรือไม่ใช้ภาษา หรือผสมผสานระหว่างใช้ภาษา และไม่ใช้ภาษาเป็นสื่อ

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์มาตั้งแต่บรรพบุรุษถ่ายทอดกันมาทั้งทางด้านวิธีการ และมีการศึกษา ปรับวิธีการให้สอดคล้องกับยุคสมัย แล้วนำไปใช้แก้ปัญหา การดำเนินชีวิตให้มีความสุข

### 3. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2540 : 34) ได้จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการยังชีพ
2. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย
3. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมโภชนาการ
4. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม
5. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับยารักษาโรค

ศรีพรรณ สิริพิงศ์ และคณะ (2534, หน้า 9) ได้กล่าวถึงประเภทของ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา
2. เป็นเรื่องของศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี
3. เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. เป็นเรื่องของแนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

จากการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน พอจะสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านมีได้หลายลักษณะ ทั้งที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ หลักการพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และถ่ายทอดกันมาทั้งในเรื่องของศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพ ในแต่ละท้องถิ่น รวมถึงเรื่องของแนวคิด ที่ชาวบ้านนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดต่อลูกหลานต่อไป

## งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

วิบูลย์ ตรีถัน (2539) ได้ศึกษาการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นพบว่า การวางแผนแบบมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาแก้ไขปัญหาในชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ ซึ่งชาวบ้านเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอน แผนงานที่วางไว้ก็จะตรงกับความต้องการของชุมชน

บัวผัน ลัดทิดา (2540) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ในด้านศักยภาพของชุมชน ชุมชนโดยทั่วไปรวมตัวกันเป็นธรรมชาติ เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันอยู่แล้ว รวมถึงความสามารถพึ่งตนเองโดยอาศัยภูมิปัญญาของตนเองด้วย คุณลักษณะเหล่านี้แสดงถึงศักยภาพ และความพร้อมในการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ความพร้อมของชุมชนมีความจำเป็นมาก จากการวิจัยกลุ่มที่เข้าร่วมสามารถดำเนินการ ได้อย่างดีมีการคิด การตัดสินใจ และการปฏิบัติในการแก้ปัญหาของตนเอง และของชุมชนได้

เจียมพดล ไชยบาลักษณ์ (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการปฏิรูปโรงเรียน และสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการจัดทำแผนที่ตั้งของโรงเรียน และสถานศึกษาด้านการกำหนดขนาดของโรงเรียน และสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ด้านการกระจายอำนาจ ในการกำหนดนโยบาย และการบริหารโรงเรียน และสถานศึกษา ด้านการจัดให้มีองค์กรติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน และสถานที่ศึกษา ในด้านที่ได้กล่าวมาประชาชนจะมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำที่สุด และในขณะเดียวกัน ก็ต้องการที่จะมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่กล่าวมาต่ำเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทางโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมประชาชนไม่เข้าใจในบทบาท และหน้าที่เท่าที่ควร ส่วนด้านการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน และสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ประชาชนมีส่วนร่วมต่ำสุดในกิจกรรมการประชุมวางแผนแต่ในขณะเดียวกันกลับมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมสูงที่สุดในกิจกรรมการประชุมวางแผนแต่ในขณะเดียวกันกลับมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมสูงที่สุดในกิจกรรม หรือขั้นตอนนี้ ส่วนในด้านการจัดทำแผนผังแม่บทของโรงเรียน และสถานศึกษา ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการก่อสร้างปรับปรุงอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม สูงที่สุด และมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้สูงที่สุด อาจเป็นเพราะโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และปฏิบัติกิจกรรมนี้มาก

374444

วฟ  
371. 19  
0 15 ก  
น.1 2654

เอกราช ฉัตรใจคำ (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการโรงเรียนของคณะกรรมการโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นตัวแทนของโรงเรียนในการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ประสานงานให้โรงเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียน ให้การสนับสนุนโรงเรียนการจัดกิจกรรมทางด้านกีฬา การประชุมวางแผนกำหนดแนวทางในการแสวงหาเงินทุนจัดหารายได้ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อมอบให้ทางโรงเรียน ร่วมพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรท้องถิ่นทั้งภาครัฐ และเอกชน ให้ความเห็นชอบแผนการจัดกิจกรรมให้บริการแก่ชุมชน ท้องถิ่นของโรงเรียน และหาแนวทางให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน และงบประมาณแก่โรงเรียน ร่วมจัดทำแผนหรือโครงการที่ต้องการใช้เงิน หรืองบประมาณ และตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณของโรงเรียนร่วมติดตามผลการดำเนินงานตลอดจนให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของคณะกรรมการที่ปฏิบัติงานด้านการเงิน และงบประมาณของโรงเรียน ประสานงานกับวิทยากรภายนอก เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการขาดแคลนบุคลากรครูแก่ทางโรงเรียน ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้แหล่งความรู้ และวัสดุในท้องถิ่นมาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ร่วมวางแผนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียน ให้การสนับสนุนโรงเรียนได้จัดกิจกรรมโดยการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน และสนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียน

เฉลิม นิลแก้ว (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บทบาทหน้าที่โดยทั่วไป ครู และตัวแทนชุมชนที่เป็นกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่เคยปฏิบัติในการแจ้งข่าวสารความเคลื่อนไหว และการรายงานความก้าวหน้าของโรงเรียนให้ประชาชนทราบโดยการพบปะพูดคุยมากที่สุด รองลงมาคือ การร่วมประชุมกับองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น มีการใช้วิธีการจัดทำแผ่นพับเผยแพร่ข่าวสาร การประกาศเสียงตามสายในส่วนของการชี้แจงทำความเข้าใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแก่ประชาชน กรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่คิดว่า ตนเองเคยชี้แจงแต่กรรมการโรงเรียนทุกกลุ่มยังไม่มี ความชัดเจนในแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน และไม่มี ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในปัจจุบันอย่างแท้จริง ประกอบกับโรงเรียนมีนโยบาย และแนวทางการจัดการศึกษาที่ไม่แน่นอนแม้แต่ตัวของผู้บริหารโรงเรียนเองบางส่วนยังเกิดความ

สถาบันนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนส่งผลต่อการที่จะชี้แจงทำความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนได้อย่างชัดเจน

ลาวัลย์ วงศ์ขันแก้ว (2542) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโรงเรียนบ้านแม่หลู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ พบว่า ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมมากในเรื่องการประชุมประจำภาคเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่อยากให้โรงเรียนปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินการสอนของครู วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และการอยู่โรงเรียน การเอาใจใส่ของครู ครูใหญ่ และอาจารย์ใหญ่ ส่วนเรื่องที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมน้อยมี 2 เรื่อง คือ ด้านการแข่งขันกีฬา และนำอาหารกลางวันมาบริจาคให้กับนักเรียนด้านการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมประเมินผลการทำงานของโรงเรียนนั้น ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อย เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่คิดว่าตนเอง ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะร่วมประเมินผลการทำงานของโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน สำหรับปัญหา และอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษาผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ไม่มีเวลาเพราะต้องไปประกอบอาชีพทำสวน ทำไร่ ทำนา ตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ ประกอบกับผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน จึงไม่คิดจะเข้ามามีส่วนร่วม และผู้ปกครองบางส่วนคิดว่าการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนไม่เพียงพอ ทำให้ไม่ทราบเรื่องที่จะมีส่วนร่วม และคิดว่าโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร

บุญเลิศ ทิพจร (2544) ได้ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนคติของบุคลากรชุมชนอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนในอำเภอแม่แจ่ม มีความพร้อมที่จะร่วมในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งในด้านทรัพยากร แรงงาน เวลา ความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนร่วมวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ งบประมาณ การประสานงาน และการประเมินผล โดยต้องการให้มีระเบียบกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน ชุมชนต้องการร่วมบริหาร และสนับสนุนโรงเรียน โดยการปฏิบัติจริง เป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอนของการบริหาร ทั้งในเรื่องของการกำหนด ทิศทาง เนื้อหา การได้มาซึ่งปัจจัยในการจัดการศึกษา ตาที่ชุมชนต้องการให้โรงเรียนเป็นของชุมชนโดยแท้จริง เพราะชุมชนพร้อมที่จะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษาสนองตอบชุมชน

นันทน์ภัส ศรีเขตต์ (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในกลุ่มโรงเรียนยังเมิน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนมีการสำรวจ และจัดทำข้อมูลของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในวิชาเลือกเสรี กลุ่มวิลาการงาน และอาชีพ โดยมีคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ซึ่งประกอบด้วย ครูผู้สอน บุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้นำชุมชน และนักเรียน ร่วมกันวางแผนพัฒนาหลักสูตร กำหนดจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียน การใช้สื่อการ

สอนที่ทำได้ในท้องถิ่น การประเมินผลการเรียนรู้ทางการจัดการเรียนรู้มีครูประจำวิชา และบุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกันจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติจริง โดยผู้ปกครองสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้กับบุคลากรของนครรวมทั้งผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้าน และบุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้านมีความภาคภูมิใจ พอใจที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ปัญหาที่พบ คือ งบประมาณที่โรงเรียนได้รับจัดสรรจากหน่วยงานไม่เพียงพอ บุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้านที่เข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียน ไม่มีทักษะด้านวิธีการสอนจึงเป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดความรู้ และผู้ปกครอง ชุมชนให้ความสนใจ และความร่วมมือน้อย

ปิยพร ชุมจันทร์ (2546) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก ของ โรงเรียนนาหนังพัฒนาศึกษา อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย พบว่าทางโรงเรียนสามารถระดมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้ามา มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้การสนับสนุน ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ มีการประสานงานในลักษณะเครือข่ายชุมชน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ สามารถร่วมเขียนเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีครูสอน และวิทยากรท้องถิ่นนำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นไปทดลองสอนนักเรียน ซึ่งใช้เทคนิควิธีการ โดยการสาธิตที่เข้าใจง่าย มีการอธิบายอย่างชัดเจน จนกระทั่งผู้เรียนเข้าใจอย่างดีนักเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นสามารถผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกคน และบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรท้องถิ่น คือ มีความรู้ มีทักษะการปฏิบัติงาน และเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายยังคงตระหนัก เห็นคุณค่า และภูมิใจในท้องถิ่นของตน

วรวรรณ ดันตนาเสน (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาดำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และเจ้าหน้าที่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมน้อยในด้านการวางแผนด้านการจัดแสวงหาทรัพยากร ด้านการประสานงาน ด้านการประเมิน โดยเฉพาะประเด็นการเข้ามามีส่วนร่วมพิจารณา กำหนดคุณสมบัติบุคคลที่เข้ามาทำงานในโรงเรียน เช่น ลูกจ้างชั่วคราว ครูจ้างสอนพิเศษ นักการภารโรง แต่มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน ด้านการวางแผน ด้านการประสานงาน ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับน้อย ด้านการจัดแสวงหาทรัพยากรอยู่ในระดับปานกลางแต่มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจากสภาพที่เป็นอยู่ และความต้องการในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาต้องการที่จะมีส่วนร่วมด้วยเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากมีความรู้พื้นฐานยากจน เวลาส่วนใหญ่ให้กับการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวทั้งยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมี

ส่วนร่วมเท่าที่ควร การแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมของชุมชนต้องการให้อบรมชี้แจงเพิ่มพูนความรู้ ด้านนโยบาย หรือแผนการศึกษาของโรงเรียน โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาควรมีความรู้ ในการกำกับ ตรวจสอบ ติดตามแผนอย่างมีระบบ และต่อเนื่อง จะได้รับทราบถึงความก้าวหน้าใน การปฏิบัติงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

ณัฐวุฒิ หลวงธิดา (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนบ้านโป่งแดง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน พบว่าชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาของโรงเรียน ในด้านการวางแผน การประสานงาน การจัดแสวงหาทรัพยากร แต่ยังมี บางส่วนที่ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาการจัดการศึกษาระยะ 5 ปี

ชูเดช เฟื่องฟู (2549) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนบ้านแม่แฮเหนือ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา โดยมีการแนะนำให้นักเรียนเห็นความสำคัญต่อการศึกษาต่อ การเข้าประชุมเพื่อ รับทราบการรายงานผลการใช้งบประมาณของโรงเรียน และช่วยเหลือด้านแรงงานในการพัฒนา โรงเรียน ส่วนด้านที่ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ การจัดหาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การตรวจสอบผลการใช้งบประมาณประจำปีของ โรงเรียน การจัดกิจกรรมเลี้ยงรับ เลี้ยงส่งบุคลากรในโรงเรียน และการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ของโรงเรียน

ณรงค์ อภัยใจ (2549) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนบ้านแม่กื๊ด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาของโรงเรียนในหลายรูปแบบทั้งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสถานศึกษา เช่น การระดมทรัพยากรในการพัฒนาอาคารสถานที่ การร่วมกิจกรรมใน สถานศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ส่วนการมีส่วนร่วมในด้านการ วางแผน การประสานงาน การจัดสรรทรัพยากร และการประเมินผลมีน้อย เป็นเพราะปราชญ์ไม่มี ความรู้ในการจัดการศึกษา ไม่มีเวลาในการมีส่วนร่วม และการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ นั้น โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านของการจัดการศึกษาให้มากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า การบริหารสถานศึกษาจะต้องให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงจะส่งผลสำเร็จให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างแท้จริง และการดำเนินงานจะสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน